

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

בע"ה

משפט שלמה

הרב אמנון בזק

1. מלכים א פרק ג, ה-כח:

(ה) בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתה לך: (ו) ויאמר שלמה אתה עשית עמי עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך ותשמר לו את החסד הגדול הזה ותתן לו בן יושב על כסאו כיום הזה: (ז) ועתה ה' אלהי אתה המלכת את עבדך תחת דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא: (ח) ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עמי רב אשר לא ימנה ולא יספר מרב: (ט) ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך להבין בין טוב לרע כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה: (י) ויטב הדבר בעיני אדני כי שאל שלמה את הדבר הזה: (יא) ויאמר אלהים אליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים רבים ולא שאלת לך עושר ולא שאלת נפש איבך ושאלת לך הבין לשמע משפט: (יב) הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך: (יג) וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים כל ימיו: (יד) ואם תלך בדרך חסד ויראך ה' ויאמר אליו ויהיך את ימיו: (טו) וינקש שלמה והנה חלום ויבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית אדני ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו:

(טז) אז תבאנה שתי נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו: (יז) ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: (יח) ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדיו אין זר אתנו בבית זולתי שתיים אנחנו בבית: (יט) וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: (כ) ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי: (כא) ואקם בבקר להניק את בנה והנה מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר ילדתי: (כב) ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: (כג) ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי: פ (כד) ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: (כה) ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: (כו) ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמי על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתוהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרי: (כז) ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתוהו היא אמו: (כח) וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרבם לעשות משפט:

2.

פרשת מינוי השופטים	חלום שלמה
ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב (דברים א', י)	(ח) ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עמי רב אשר לא ימנה ולא יספר מרב:
כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו... כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך (שמות י"ח, טז-יח)	(ט) ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך להבין בין טוב לרע כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה:

3. פירוש רבי יצחק אברבנאל מלכים א פרק ג:

וכתבו המפרשים שעשה זה לראות מי משתיהן תחמול על הילד... ואם היה כדבריהם היה הדבר מבואר ולא היה לשלמה בזה חכמה רבה ולא לישראל שיראו ממנו מפני זה...

וכבר כתבתי אמתת הענין הזה לדעתי, והוא ששלמה השיג אמתת הדבר הזה קודם הנסיון והבחינה הזאת, כי מהכרת פני הנשים הזונות ומפרצופיהן כשעיין בהן ואופן דבריהם כששמע אותן השיג מצפוני לבותן וירד לאמת העניין, וגלה ליושבים לפניו תוכן העניין ואמותו כפי מה שהשיג בחכמתו מפרצופי הנשים ואותות דבריהן ותנועותיהן, האמנם עשה הבחינה ההיא בהם שהוראים היושבים ראשונה במלכות לפניו כיירו חכמתו ויתאמתו אלהים דבריו וגזרתו וידעו שהוא עושה משפט וצדקה בזה.

4. שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תרלד:

שאלת ממני ידיד נפשי על המשפט ששפט שלמה המלך ע"ה בין שתי הנשים זונות, דכתיב 'וישמע העם את המשפט אשר שפט' וכו', ומה החכמה היתרה שיש במשפט הזה? אין זה כי אם תחבולה מן התחבולות ויש בזמננו מי שיודע לעשות תחבולות כאלה וזולתם...

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

תשובה: יפה שאלת, וכבר קדמך ר' יצחק אברבנאל, ומה שתירץ אינו נכון בעיני, תדעהו מספרו, אבל מה שנראה לי כי המלך שע"ה הכיר את אם הילד מכמה בחינות: חדא, שהכיר פרצוף הילד החי דומה לפרצוף האשה אשר תובעת אותו ופרצוף הילד המת דומה לפרצוף האשה אשר בידה הילד החי.

עוד הכיר את טבע האשה התובעת שהיא קצת התנועה זריזה וזהירה ולא שכבה על בנה ואת האשה האחרת הכיר בה הפך זה ושפט בדעתו כי המת בנה של זו....

ואעפ"י שלא נזכר זה בכתוב בהדיא דרך הכתוב לקצר ואפשר לדקדק כן מדקאמר 'ותעמודנה לפני המלך' שנראה [מיותר] לגמרי, אלא בא לומר שעמדו לפניו זמן מה ונסתכל בהם והכיר המשפט קודם שידברו.

5. מצודת דוד מלכים א פרק ג פסוק כה:

מתוך דבריהן הכיר המלך בחכמתו הדין עם מי, ואמר להיושבים לפניו שכן הוא האמת שהאחת גנבה הילד החי ולאמת דבריו עשה הבחינה.

6. פירוש המלבי"ם מלכים א פרק ג פסוק כב:

וכלל בלשון שהאדם יקדים תמיד מה שהוא העיקר ויאחר את הטפל, ולפ"ז הסברא נותנת שהאשה שדקדקה להקדים בלשונה בני החי קודם, עיקר מגמתה שיהיה החי בנה, והמקדמת בלשונה בנך המת עיקר מגמתה שיהיה המת בן חברתה, לא שיהיה החי בנה, ומזה כבר היה יכול להבין ולהכריע מי אמו....

7.

שלמה	יוסף
הִנֵּה עֲשִׂיתִי כְּדַבְרֵיךָ הִנֵּה נִתְּתִי לְךָ לֵב חָכָם וְנִבְּוֹן אֲשֶׁר כָּמוֹךָ לֹא הָיָה לְפָנֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא יָקוּם כָּמוֹךָ (יב)	אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֵת כָּל זֹאת אֵין נִבְּוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ (מ"א, לט)
וְאֶנְכִי נֶעֱר קֶטָן לֹא אֲדַע צֶאֱת וְבֹא (ז)	וְשֵׁם אֶתְנִי נֶעֱר עֲבָרִי (מ"א, יב)
בְּגִבְעוֹן נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בְּחִלּוֹם הַלֵּילָה (ה)	וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חִלּוֹם (ל"ז, ה)
וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חִלּוֹם (טו)	וַיִּקַּץ פֶּרְעֹה וְהִנֵּה חִלּוֹם (מ"א, ז)
וַיִּתְּחַתֵּן שְׁלֹמֹה אֶת פֶּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּקַּח אֶת בַּת פֶּרְעֹה (א)	וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה שֵׁם יוֹסֵף צִפְנֶת פַּעֲנַח וַיִּתֵּן לוֹ אֶת אֲסֶנֶת בַּת פּוֹטִי פֶּרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה (מ"א, מה)
יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כָּחֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לִרְבֵּי אֲכָלִים וְשִׁתִּים וּשְׂמִיחִים (ד', כ)	וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כָּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר (מ"א, מט)

8.

מל"א ה'	מל"א י'
(ט) וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חֲכָמָה לְשְׁלֹמֹה וַיְתַבּוֹנֶה הַרְבֵּה מְאֹד וַרְחֵב לֵב כָּחֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם: (י) וַתִּרְבַּח חֲכָמֹת שְׁלֹמֹה מִחֲכָמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכָּל חֲכָמַת מִצְרַיִם: (יא) וַיַּחֲכֶם מֶלֶךְ הָאָדָם מֵאִיתֵן הָאֲזָרְחִי וְהַיִּמִּן וְכָלכָּל וְדָרְדַּע בְּנֵי מַחֹל וְיֵהִי שְׁמוֹ בְּכָל הַגּוֹיִם סָבִיב: (יב) וַיִּדְבֹּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וְיֵהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף: (יג) וַיִּדְבֹּר עַל הַעֲצִים מִן הָאֲרִז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד הָאֲזוֹב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר וַיִּדְבֹּר עַל הַבְּהֶמָה וְעַל הָעוֹף וְעַל הַרְמֵשׁ וְעַל הַדְּגִים: (יד) וַיָּבֵאוּ מִכָּל הָעַמִּים לְשִׁמֵּשׁ אֶת חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל מַלְכֵי הָאֲרָץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת חֲכָמָתוֹ:	(כג) וַיַּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל מַלְכֵי הָאֲרָץ לְעֶשֶׂר וּלְחֲכָמָה: (כד) וְכָל הָאֲרָץ מִבְּקָשִׁים אֵת פְּנֵי שְׁלֹמֹה לְשִׁמֵּשׁ אֶת חֲכָמָתוֹ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ: (כה) וְהָמָּה מִבְּאִים אִישׁ מִנְּחָתוֹ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁלֹמֹת וְנִשְׁק וּבִשְׂמִים סוּסִים וּפָרָדִים דָּבָר שְׁנָה בְּשָׁנָה: ס (כו) וַיֵּאָסֹף שְׁלֹמֹה רָכֵב וּפָרָשִׁים וְיֵהִי לוֹ אֲלָף וְאַרְבַּע מֵאוֹת רָכֵב וּשְׁנָיִם עָשָׂר אֲלָף פָּרָשִׁים וַיִּנָּחֵם בְּעָרֵי הָרָכֵב וְעַם הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: (כז) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאֲבָנִים וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן כְּשִׁקְמִים אֲשֶׁר בְּשִׁפְלָה לָרֵב: (כח) וּמוֹצֵא הַסּוּסִים אֲשֶׁר לְשְׁלֹמֹה מִמִּצְרַיִם וּמִקְוֵה סַחְרֵי הַמֶּלֶךְ יִקְחוּ מִקְוֵה בְּמַחִירוֹ: (כט) וַתַּעֲלֶה וַתֵּצֵא מִרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם בִּשְׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְסוּסִים בְּחֲמִשִּׁים וּמֵאָה וְכֵן לְכָל מַלְכֵי הַחֲתִים וּלְמַלְכֵי אֲרָם בְּיָדָם יֵצְאוּ: